
Saksnr: 2020/60438-7
Saksbehandlar: Ingeborg Strandberg

Saksgang

Utval	Utv.saksnr.	Møtedato
Vestland ungdomsutval		11.12.2020

NOU 2020:06 «Frie og hemmelige valg – ny valglov» - innspel til høyringsuttale frå Vestland ungdomsutval

Forslag til vedtak

Vestland ungdomsutval har slike innspel til ein høyringsuttale frå Vestland fylkeskommune om NOU 2020:06 «Frie og hemmelige valg - ny valglov»:

Samandrag

Kommunal- og moderniseringsdepartementet sendte 3. juli 2020 på høyring vallovutvalet si utgreiing «NOU 2020: 6 - Frie og hemmelig valg - Ny valglov». Vestland fylkeskommune er ein av høyringsinstansane. Høyringsfrist er 31. desember 2020.

Medverknadsorgana behandlar ei sak om innspel til høyringsuttala i oktober.

Fylkesrådmannen førebur ei sak for fylkesutvalet og fylkestinget i desember. Uttalene til medverknadsorgana vert inkludert i saka som går til fylkesutvalet og fylkestinget.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Ingrid Kristine Holm Svendsen
fylkesdirektør

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har difor inga handskriven underskrift

Saksutgreiing

Bakgrunn for saka

Kommunal- og moderniseringsdepartementet sendte vallovutvalet si utgreiing «NOU 2020: 6 - Frie og hemmelig valg - Ny valglov» på høyring 3. juli 2020. Vestland fylkeskommune er ein av høyringsinstansane. Høyringsfrist er 31. desember 2020.

Regjeringa nemnte opp vallovutvalet 21. juni 2017 med 18 medlem. Fylkestingsmedlem Øyvind Strømmen (MDG) har vore ein del av utvalet (som representant for MDG). Vallovutvalet sitt mandat var å lage forslag til ny vallov og vurdere endringar i valordninga. Utvalet skulle gjere ein gjennomgang av korleis val vert gjennomført, og spesielt utgreie problemstillingar knytt til klageordninga ved val og beredskapsheimel. 27. mai 2020 leverte vallovutvalet sin utgreiing, «NOU 2020: 6 Frie og hemmelige valg - Ny valglov», til kommunal- og moderniseringsminister Nikolai Astrup.

Regjeringa tek sikte på å legge fram eit lovforslag om ny vallov for Stortinget innan utgangen av 2022. Ny vallov og ny valordning ved stortingsval vil gjelde frå stortingsvalet i 2025. Det er mogleg at enkelte av utvalet sine forslag kan tre i kraft før kommunestyre- og fylkestingsvalet i 2023.

Medverknadsorgana behandlar ei sak om innspel til høyringsuttala i oktober.

Fylkesrådmannen førebur ei sak for fylkesutvalet og fylkestinget i desember. Uttalene til medverknadsorgana vert inkludert i saka som går til fylkesutvalet og fylkestinget.

Dei sentrale forslag frå vallovutvalet

Ein meir proporsjonal valordning

Fleirtalet i utvalet ønskjer å senke sperregrensa for utjanningsmandat til 3 prosent, for å få ein meir proporsjonal valordning. Ved å senke sperregrensa vil fleire av partia som allereie får direktemandat, kome over grensa og få større representasjon. Samtidig vil ikkje terskelen for å bli representert i praksis bli lågare enn i dag.

Endre fordeling av mandat mellom valdistrikta

Utvalet meiner at utslagene av dagens fordelingsmetode med arealfaktor er både store og vilkårlege. Fleirtalet i utvalet føreslår å innføre ei ordning som gir mindre valdistrikt representasjon på kostnad av dei store, og som i tillegg sikrar dei minste valdistrikta eit minimum på 4 representantar.

Innføre personval

Dagens ordning ved stortingsval gir inntrykk av at det er mogleg å påverke kven som vert vald, sjølv om det berre ei ein teoretisk moglegheit. Fleirtalet vil innføre ordninga ved kommunestyrevalet, der partia kan gi eit røystetillegg og veljarane kan gi personrøyster, ved både stortings- og fylkestingsval. Utvalet føreslår ikkje å innføre slengarar ved dei same vala.

Halde på 19 valdistrikt

Valdistriktinndelinga har konsekvensar for i kor stor grad heile landet vert representert med eigne representantar. Dei noverande 19 valdistrikta sikrar i større grad representasjon frå heile landet, enn dei nye fylka gjer. Fleirtalet i utvalet går difor inn for at ein skal halde på dei eksisterande valdistrikta, med nokre kompromiss.

Røysterett for 16-åringar ved kommunestyre- og fylkestingsval

Fleirtalet i utvalet føreslår å senke røysterettsalderen ved kommune- og fylkestingsval til 16 år. Det er ikkje føreslått å senke røysterettsalderen ved stortingsval.

Nytt klagesystem

Utvalet føreslår å gjere riktsvalstyret om til eit uavhengig klageorgan med ein samansetning med overvekt av dommarar. Riktsvalstyret skal behandle klagar på førebuing og gjennomføring av alle dei tre vala. Stortinget skal nemne opp alle medlemane av riktsvalstyret.

Utvalet føreslår å utvide klageåtgangen noko. Til dømes til personar som har førehandsrøysta, eller forsøkt førehandsrøysta, utanfor det valdistriktet dei er manntalsført i, og til dei som stillar liste.

Utvalet føreslår klagerett på Stortinget, fylkestinget og kommunestyret sitt vedtak om valet er gyldig. Ved stortingsval skal klage behandlast av Høgsterett, ved kommunestyre- og fylkestingsval skal klaga behandlast av riksstyret.

Beredskapsheimel

Utvalet føreslår at det vert teke inn beredskapsheimlar i vallova og Grunnlova. Det skal vere mogleg å utsette eller forlenge valet, eller kalle inn til omval, om det har skjedd noko ekstraordinært som hindrar ein vesentleg del av veljarane frå å røyste.

Ved stortingsval vil mynde ligge til Stortinget. Dersom det er avgjerande å få eit raskt vedtak, vert det føreslått at Kongen i statsråd skal få mynde til å utsette eller forlenge valet. Ved kommunestyre- og fylkestingsval føreslår utvalet at mynde vert lagt til Kongen i statsråd.

Ikkje innføre elektroniske val

Prinsippet om hemmeleg og frie val, gjer at fleirtalet i utvalet prinsipielt meiner at veljarane bør røyste i eit vallokale. Fleirtalet i utvalet meiner vidare at sikkerheita ved elektroniske val ikkje er god nok i dag, uavhengig av kor røystinga skjer.

Utvalet meiner at moglegheita for å utvikle sikre løysingar for elektronisk røysting i vallokala bør verte utgreia, blant anna for å betre tilrettelegging for veljarar med funksjonsnedsettingar.

Lovfeste bruk av IKT-system for gjennomføring av val

Utvalet meiner at bruken av eit statleg IKT-system for valgjennomføring, tilsvarande det som i dag er EVA, bør lovfestast.

Fortsett krav om uavhengige teljingar

Utvalet meiner at det skal lovfestast at alle røystar skal teljast på to uavhengige måtar ved norske val. Det vil seie at det ikkje er dei same maskinane, eller maskinar med lik programvare, som teljar røystesetlane to gongar.

Bistand til veljarar med funksjonsnedsettingar

Utvalet meiner at alle som grunna psykisk og fysisk funksjonsnedsetting, ikkje kan røyste åleine, bør ha krav på assistanse frå ein sjølvvald hjelper. Noverande krav om alvorleg funksjonsnedsetting vert føreslått fjerna.

Utvalet føreslår at veljarar som på grunn av funksjonsnedsetting treng assistanse for å røyste, bør kunne få velje å berre ha med eigen hjelper inn i valavlukka.

Vedtakskompetanse

I reglement for medverknadsorgana, står det:

«Medverknadsorgana fylkeseldrerådet, rådet for menneske med nedsett funksjonsevne og fylkesting for ungdommen skal ha ei rådgjevande rolle i den fylkeskommunale verksemda og skal ha rett til å uttale seg i saker som gjeld eldre, personar med funksjonsnedsetting og ungdom.

Medverknadsorgana er oppretta i medhald av kommunelova § 5-12.»

Medverknadsorgana har rett til å uttale seg i saker som gjeld eldre, personar med funksjonsnedsetting og ungdom. Endringar i vallova, der det blant anna vert føreslått at røysterettaldren vert senka til 16 år, gjeld i høg grad alle dei tre målgruppa.

Vurderingar og verknader

Økonomi: Ikkje relevant.

Klima: Ikkje relevant.

Folkehelse: Ikkje relevant.

Regional planstrategi: Ikkje relevant.

Høringsuttale

Endringer i vallova er av stor betydning for fylkeskommunen, og for dei politiske partia som utgjør fylkeskommunen sine folkevalde organ. Fylkesrådmannen rår til at fylkestinget vedtek ein høyringsuttale.

I delegeringsreglementet for Vestland fylkeskommune er mynde til å vedta uttalar på vegner av fylkeskommunen delegert til fylkesutvalet. Men i reglement for fylkesutvalet, punkt 2.1.7. Andre oppgåver, vert det gjort ein presisering:

«Fylkesutvalet tek avgjerd i alle andre saker der avgjerdsmynde ikkje ligg til anna organ, og der saka ikkje er av prinsipiell betydning for fylkeskommunen si verksemd.»

Fylkesrådmannen meiner at høyringsuttala det her er snakk om er av ein slik karakter, at det er av prinsipiell betydning for fylkeskommunen si verksemd. Difor rår fylkesrådmannen til at saka vert handsama i både fylkesutvalet og fylkestinget.

Behov for innspel og medverknad

I mandatet til vallovutvalet står det at:

«Utvalsarbeidet skal legge til rette for fortsett høg tillit til valordninga og gjennomføringa av val i åra framover.

...
Utvalet skal gjennom sitt arbeid bidra til å sikre gode rammevilkår for demokratiet også i kommande år.»

For å sikre så godt avgjerdsgrunnlag som mogleg vert det føreslått at medverknadsorgana får kome med ei uttale til høyringa, før fylkesutvalet behandlar saka.

Konklusjon

Fylkesrådmannen ber om at medverknadsorgana kjem med innspel til høyringsuttale frå Vestland fylkeskommune.

Fylkesrådmannen førebur ei høyringsuttale, der uttalar frå medverknadsorgana er inkludert, til politisk behandling i fylkesutvalet og fylkestinget i desember.